

Skal pårørende løse omsorgskrisa?

En sterk offentlig velferdsstat kan ikke lempe omsorg over på familien til folk.

Av Line Jenhaug, førsteamanuensis, Høgskolen i Innlandet og Ole Petter Askheim, professor, Høgskolen i Innlandet

Skoghaug og Luther har i Dagsavisen 22.09 flere forslag til hva som må gjøres i eldreomsorgen. Årsverk må økes og frivillig sektor skal bidra med det lille ekstra. Det som skjer i praksis, er imidlertid at pårørende tildeles stadig mer omsorgsansvar i dagens helse- og omsorgssektor.

Allerede i dag yter pårørende nesten like mye omsorgsarbeid som de offentlige tjenestene, og de sliter.

Hvis vi vil beholde de pårørende og samtidig den sosialdemokratiske velferdsstaten, kan ikke ansvaret lempes over på de pårørende i større grad.

I regjeringens perspektivmelding kommer det fram at én av tre arbeidstakere må jobbe i helse og omsorg innen 2060. Samtidig vil bemanningsbehovet øke tilsvarende mindre hvis pårørendeomsorgen øker, ifølge SSB. Da blir det et politisk mål å øke innsatsen til de pårørende.

Bent Høie presenterte regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan i desember i fjor. Handlingsplanen framhever hvordan pårørende skal hjelpes. De skal «anerkjennes», «ses» og motiveres gjennom avlastning, opplæring, avtalefesting og stønader.

En analyse av handlingsplanen viser at pårørende ses som viktige bidragsyttere i det fysiske omsorgsarbeidet, men uten at de ønskes som partnere i planleggingen av de offentlige tjenestene. En slik vekting ser vi også i den forrige rødgrønne regjeringens såkalte omsorgsmelding fra 2012.

Nyere forskning viser at flere EU-land i økende grad betaler pårørende for å ta vare på sine nærmeste. Disse tiltakene har blitt kritisert for å ansvarliggjøre pårørende ytterligere. Det blir en sterkere forventning til innsats når en kan få betalt, selv om det er dårligere betingelser enn i det ordinære arbeidsmarkedet.

KrF og Frp har i år kommet med forslag om utvidede tilbud om avlønning for uformell omsorg. Slike forslag har tidligere møtt to hovedspor av motargumenter; «kvinnefellen» og «innvandrerfellen».

Kvinnefellen vil si at det i stor grad vil være kvinner som vil benytte tilbudet.

Forskning viser at kvinner fortsatt i større grad enn menn trapper ned ordinært arbeid for å gi omsorg, og 8 av 10 av de som mottar omsorgslønn er kvinner.

Innvandrerfellen handler også i stor grad om kvinner. Innvandrerkvinner har i dag en langt lavere yrkesdeltakelse enn den øvrige befolkningen. Ikke minst gjelder det kvinner med flyktningbakgrunn. Ved å gi dem betaling for familieomsorg vil det kunne befeste tradisjonelle kjønnsrollemønstre og hindre integrering.

Moderne begreper i dagens velferdssektor er samskaping og samproduksjon, og det blir ofte omtalt som redningen for velferdssektoren. Begrepene handler om at brukersida i tjenestene skal ses som viktige og

likeverdige parter, og dermed fremme tjenester bedre tilpasset brukerne. Pårørende som samskapere framstår som ei kjernegruppe.

“ I en presset omsorgssektor kan slike begreper ramme pårørende. De kan bli brukt til å ta kelegge at samarbeid mellom brukere, pårørende og tjenestene ofte er anstrengt og konfliktfylt.

Pårørendestrategien fremhever at avlastning er viktig, men det hjelper ikke i praksis når pårørende ikke får være med å bestemme når, hvordan og hvor mye det skal skje, fordi plassene ikke finnes.

Det er godt dokumentert at pårørende sliter med å få innvilget tjenester på vegne av den omsorgstrengende og seg selv. De ønsker å stille opp for sine nærmeste for at de skal kunne bo hjemme, men på grunn av manglende avlastning brenner de seg ut.

De er likevel samskapere av omsorg.

Å introdusere begrepet samskaping uten å sørge for reelt partnerskap endrer ikke arbeidsbyrden. Da kan slike positivt ladde begreper påvirke hvordan vi opplever rollen vår og skape ideelle, mer aktive pårørende, men som også blir syke eller utslitte.

Ansvarliggjøring av pårørende for å avlaste det offentlige vil bety at pårørende enten gjør arbeidet selv eller at en kjøper private tjenester. Den norske velferdsstaten vil da endre seg i en nyliberal retning med større forskjeller i befolkningen.

Dette er imot den nye regjeringa sin politikk.

Hvis vi vil beholde de pårørende og samtidig den sosialdemokratiske velferdsstaten, kan ikke ansvaret lempes over på de pårørende i større grad slik dagens politikk ser ut til å gjøre. Flere må ansettes, og flere må få jobbe heltid, som Skoghaug og Luther skriver. Økning av offentlige ansettelse i

det omfanget som kreves, fordrer også høyere skatter. Å betale mer skatt er lite populært, som Holmøy i SSB også sier til Sykepleien 10. mai 2019.

Det gjenstår å se om Støre-regjeringen tør å satse på velferden.

[Artikkelen har tidligere vært publisert i Dagsavisen, 04.10.21.](#)

Tekst: